

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1974

BRNO 1975

Mittelburgwallzeitliche Gräber in Přeřov /Bez. Přeřov/. Bei Bauherrichtungen im Hause Nr. 21 auf dem Oberen Platz in Přeřov hat man ein Grab aus der mittleren Burgwallzeit erfaßt. Bei der Grabung deckte man noch ein weiteres Grab ab. In beiden waren Frauen bestattet, beide Skelette waren von Travertinesteinen umgeben, sie waren in Strecklage mit dem Kopf nach SW orientiert. Die Frau im 1. Grab hatte 4 goldene Ohrgehänge mit beiderseitiger Traube und 1 bronzenes Ohrgehänge ebenfalls mit beiderseitiger Traube und mit verziertem unterem Bügel. Bei der rechten Hand hatte sie ein eisernes Messer. Im zweiten Grab war die Frau mit 2 silbernen Ohrgehängen mit 6 Körbchen /das eine Ohrgehänge hatte 1 Körbchen abgebrochen/ und mit dem Bruchstück eines bronzenen Fingerringes ausgestattet. Der Fund der Gräber beweist, dass auf dem Oberen Platz in Přeřov eine slawische Besiedlung am Ende des 9. Jahrhunderts oder zu Beginn des 10. Jahrhunderts existierte.

ROSTLINNÉ ZBYTKY Z VELKOMORAVSKÉ SÍDLIŠTNÍ VRSTVY VE ŠLAPANICÍCH

/ okr. Brno - venkov /

František Kühn, Vysoká škola zemědělská, Brno

V červenci 1974 byla při kopání vodovodu ve Šlapanicích odkryta asi 15 m jižně od muzea v hloubce 170 - 175 cm pod dnešním povrchem šedá, popelovitá sídlištní vrstva asi 3 cm silná. Byla proříznuta v šířce 40 - 50 cm. Obsahovala drobné střepey, přeslen, skleněný korálek, uhlíky z dubového dřeva /*Quercus* sp./ /1/, zuhelnatělé obilky a semena a drobné kůstky. Pod uvedenou sídlištní vrstvou byla hlína s roztroušenými uhlíky, nad ní okrový jíl 1 - 2 cm silný, který překrývala tmavá hlína. Na podzim 1974 byla v bezprostředním sousedství při výkopu pro kanalizaci pro stavbu nové školy zachycena další část této sídlištní vrstvy, rovněž se střepey.

Keramické zlomky jsou drobné. Pouze tři mají výzdobu a to jeden jednoduché horizontální rýhy, druhý drobnou, ostře rytou vlnici, třetí dvě široce ryté, jednoduché vlnice mezi horizontálními rýhami. Dvojkonnický přeslen je zhotoven z jemně zrnitého materiálu, jeho hladký povrch má šedohnědou barvu. Střepey, přeslen i drobný, modrý, koláčkovitý skleněný korálek datují sídlištní vrstvu do 9. století, do doby velkomoravské /2/.

Z asi 10 kg odebraného zuhelnatělého materiálu s příměsí zeminy bylo přesetím a přebráním částic nad 0,6 mm velikosti pod lupou a pod binokulárním mikroskopem vybráno 5,60 g zuhelnatělých obilek a semen. Některé obilky jsou snáčkuté. Semena jsou často poškozená, často bez oplodí nebo osemení. Materiál obsahuje dosti malých obilek /zadiny/. U údajů velikosti /délka, šířka, tloušťka/ je v závorce udán počet změřených semen. U variabilního materiálu jsou udány hraniční hodnoty.

- obilí :

- pšenice dvouzrnka, *Triticum dicoccon*, 30 obilek, prům. velikosti 4,83 x 2,6 x 2,7 mm /3/, a jedna úzká obilka z jednokvětého klásku 4,2 x 1,5 x 2,0 mm. V materiálu bylo 7 jednostranných zlomků "vidliček" pšenice dvouzrnky, a jedna úzká vidlička asi z jednozrného klásku pš. dvouzrnky o šířce 1,5 mm.
- pšenice obecná, *Triticum aestivum*, 12 obilek 4,1 x 2,55 x 2,2 mm /2/, a jeden zlomek plevy.
- žito, *Secale cereale*, 5 zlomků obilek s klíčky, ? x 1,3 x 2,0-2,6 mm, a dva zlomky vřeten klasů o šířce 1,5 a 1,1 mm.
- ječmen obecný víceřadý, *Hordeum vulgare* conv. *vulgare*, 3 obilky, úzká, nesouměrná zrna, 6,55 x 1,9 x 1,65 mm /2/, a jeden článek vřetena klasu s basemi klásků 2 mm široký. Asi pluchatý ječmen.
- ječmen dvouřadý, *Hordeum vulgare* conv. *distichon*, 60 obilek, z toho je velký podíl drobných obilek. Ječmen byl pluchatý, na některých obilkách jsou zbytky pluch. 6,06 x 2,83 x 2,52 mm /8/. Jedna obilka je krátce soudkovitá, ani snětivá /*Tilletia*?/, 2,7 x 1,4 x 1,4 mm.
- oves setý, *Avena sativa*, 50 obilek /nahých, původně pluchatých/, 6,85 x 2,05 x 1,83 mm /4/, a dvě base pluch se stopečkami. Pro výskyt o. hluchého /*A. fatua*/ nejsou důkazy.
- proso, *Panicum miliaceum*, 378 nahých obilek, velikostně a tvarově nevyrovnaných, často malých, 1,1 - 1,6 - 2,2 x 0,8 - 1,4 - 1,8 x 0,6 - 1,1 - 1,6 mm /27/, v několika případech s drobným zbytkem plušky.
- mohár /*Setaria italica* v. *germanica*, 4 obilky, 1,8 x 12,3 x 1,0 mm /4/. Klíček je dlouhý, pupek úzký.

- Ostatní, zejména plevelné a rumištní rostliny :

- jedna miskovitá plodnice houby 1,2 mm široká.
- 6 hlízek hub neurčitých tvarů, zhruba 2 x 1 mm velké.
- pryskyřník plazivý, *Ranunculus repens*, necelá nažka.
- mák vlčí, *Papaver rhoeas*, 2 semena 1,05 - 1,2 x 0,8 x 0,6 mm /2/.
- zemědým Vaillantův?, *Fumaria vaillantii*, 5 semen, jen jedno s oplodím, 1,28 x 1,2 x 1,15 mm /4/.
- kopřiva dvoudomá, *Urtica dioica*, 2 nažky 1,7 x 0,9 x 0,5 mm /2/.
- k. žahavka, *U. urens*, 11 nažek, 1,75 x 1,3 x 0,5 mm /3/.
- ptačinec žabinec, *Stellaria media*, 3 semena, 1,3 x 1,3 mm.
- písečnice douškolistá?, *Arenaria serpyllifolia*, 4 semena 0,7 - 0,9 x 0,7 - 0,9 x 0,6 mm.
- knotovka bílá, *Silene alba*, 2 semena, 1,2 x 0,95 x 0,7 mm /2/.
- k. noční, *S. noctiflora*, 6 semen, 1,05 x 0,95 x 0,7 mm /6/.
- kravinec obilní?, *Vaccaria hispanica*, 1 semeno bez osemení, 2,3 x 1,6 x 1,5 mm.
- silenkovité blíše neurčené, *Silenaceae*, 4 semena, 1,0 x 1,5 x 0,7 - 1,0 x 0,5 - 0,7 mm.
- šrucha zelná, *Portulacca oleracea*, 1 semeno.

- merlík všedobř, *Chenopodium bonus - henricus*, 1 semeno, 1,4 x 1,3 x 1,0 mm.
- m. zední, *Ch. murale*, 5 semen, 1,17 x 1,17 x 0,7 mm/4/.
- m. zvrhlý, *Ch. hybridum*, 12 semen, 1,47 x 1,53 x 1,0 mm /3/.
- m. bílý, *Ch. album*, 176 semen, 1,2 x 1,16 x 0,8 mm /11/.
- m. bílý fíkolistý, *Ch. a. ficifolium*, 2 semena, 1,15 x 1,0 x 0,45 mm/2/.
- m. bílý stažený, *Ch. album* subsp. *striatum*, 3 semena, 1,07 x 0,93 x 0,70 mm, v obrysu vejčité.
- m. sivý, *Ch. glaucum*, 1 semeno, 1,2 x 1,1 x 0,8 mm.
- šťovík kadeřavý, *Rumex crispus*, 5 nažek, 1,4 - 1,9 - 2,1 x 1,33 x 1,3 mm/4/.
- rdesno ptačí, *Polygonum aviculare*, 5 nažek, 2,3 x 1,13 x 0,93 mm/3/.
- r. červivec, *P. persicaria*, 6 nažek, 2,08 x 1,45 x 0,65 mm/4/.
- r. svlačcovité, *P. convolvulus*, 7 nažek, 1,9 - 2,14 - 3,0 x 1,52 x 1,52 mm/5/.
- fialka rolní, *Viola tricolor* subsp. *arvensis*, 5 semen, 1,3-1,8 x 1,0,7-1,0,5 x 1,0,7-1,0,97 mm/4/.
- hořčice polní, *Sinapis arvensis*, 2 semena, 1,3 mm.
- brukev, *Brassica* sp. 2 semena, 1,7 x 1,3 - 1,5 x 1,3 - 1,5 mm/2/.
- ohnice, *Raphanus raphanistrum*, 1 stěna plodu.
- rezeda žlutá, *Reseda lutea*, 12 semen, 1,34 x 1,01 x 0,59 mm/7/.
- drchnička polní, *Anagallis arvensis*, 2 semena, 1,3 x 0,95 x 0,9 mm/2/.
- sléz přehlížený, *Malva neglecta*, 3 semena, 1,1 - 1,7 x 1,1 - 1,4 x 1,0,9 - 1,1 mm/3/.
- tužebník jilmový?, *Filipendula ulmaria*, 1 nažka, 1,0 x 0,5 x 0,4 mm.
- hrušeň, *Pirus communis*, 1 semeno, 5,3 x 3,0 x 1,5 mm, s výrazným pupkem na boku. Určení potvrzuje E. Opravil.
- jablon? *Malus silvestris*, 2 zlomky osemení.
- zlomky skořápek peckovin, 1 zlomek třešně?, *Prunus avium*, 1 zlomek slívy?, *P. insititia*, 1 zlomek trnky?, *P. spinosa* a další neurčené zlomky.
- čižorka pestrá, *Coronilla varia*, 1 semeno, 3,0 x 0,9 x 0,8 mm.
- jetel plazivý, *Trifolium repens*, 17 semen, 1,0 - 1,7 x 0,8 - 1,4 x 0,6 - 1,0 mm/7/.
- j. luční, *T. pratense*, 2 semena, 1,7 - 2,0 x 1,1 - 1,2 x 1,0 mm/2/.
- komonice lékařská?, *Melilotus officinalis*, 4 semena, 1,3 - 1,5 x 1,0 - 1,2 x 0,8 - 1,0 mm/4/.
- tollice dětelová, *Medicago lupulina*, 6 semen, 1,77 x 1,23 x 0,9 mm/3/.
- štírovník obecný, *Lotus corniculatus*, 4 semena, 1,38 x 1,2 x 1,08 mm/4/.
- víkev setá úzkolistá, *Vicia sativa* subsp. *angustifolia*, 3 semena, z toho jen 1 celé, 1,7-2,1 mm.
- v. čtyřsemenná, *V. tetrasperma*, 2 semena, 1,3 - 1,4 mm.
- kyprej vrbice?, *Lythrum salicaria*, 2 semena, 1,5 - 1,6 x 1,2 x 1,0 - 1,1 mm.
- vrbovka chlupatá?, *Epilobium hirsutum*, 1 semeno, 1,2 x 0,7 x 0,7 mm.
- bez chebdí, *Sambucus ebulus*, 3 semena, 2,7 x 1,5 x 1,2 mm.
- chrastavec polní?, *Knautia arvensis*, 1 $\frac{1}{2}$ nažek, 2,1 x 1,2 x 1,2 mm.
- svízel přítula, *Galium aparine* subsp. *aparine*, 14 nažek, 1,7 - 2,0 x 1,3 - 1,7 x 1,2 - 1,4/6/.
- s. nepravý, *G. aparine* subsp. *spurium*, 55 nažek, 1,0-1,3 - 1,6 x 1,0 - 1,4 x 0,8 - 1,1 mm/11/.
- s. povázka, *G. mollugo*, 3 nažky, 1,2 - 1,3 mm.
- svlaček polní, *Convolvulus arvensis*, 4 semen, 1,8 x 1,6 x 1,5 mm.
- kokotice jetelová?, *Cuscuta epithimum*, 8 semen, 1,0 - 1,2 x 1,0 - 1,2 x 0,8 - 1,1 mm/4/.
- kostival lékařský?, *Symphytum officinale*, 1 necelá tvrdka.
- kamejka polní?, *Lithospermum arvense*, 1 necelá tvrdka.
- lilek černý, *Solanum nigrum*, 1 semeno, 1,8 x 1,5 x 0,4 mm.
- blín černý, *Hyoscyamus niger*, 2 semena, 1,35 x 1,1 x 0,65 mm/2/.
- lnice květel, *Linaria vulgaris*, 1 semeno se zbytkem lemu 1,3 x 0,9 x 0,5, bez lemu 1,0 x 0,8 x 0,5 mm.
- rozrazil lesklý, *Veronica polita*, 1 semeno, 1,3 x 0,8 x 0,7 mm.
- černýš polní?, *Melampyrum arvense*, 1 semeno, 4,2 x 2,3 x 2,3 mm.
- jitrocel prostřední, *Plantago media*, 1 semeno, 1,5 x 1,0 mm.
- j. kopinatý, *P. lanceolata*, 3 semena, 2,13 x 0,9 x 0,77 mm/3/.
- zběhovc plavivý, *Ajuga reptans*, 1 tvrdka, 1,8 x 1,1 x 1,0 mm.
- černohlávek obecný, *Prunella vulgaris*, 2 tvrdky, 1,7 x 1,8 x 1,1 - 1,2 x 0,9 mm.
- čistec bahenní, *Stachys palustris*, 2 tvrdky, 1,7 x 1,8 x 1,2 x 1,0 - 1,2 mm.
- č. roční, *Stachys annua*, 18 tvrdky, 1,3 x 1,6 x 1,1 - 1,3 x 0,8 - 1,1 mm/11/.
- měrnice černá, *Ballota nigra*, 3 tvrdky, 1,7 - 1,8 x 1,2 - 1,3 x 0,9 - 1,0 mm/3/.
- máta rolní?, *Mentha arvensis*, 2 tvrdky, 1,2 - 1,4 x 0,9 - 1,1 - 0,7 - 1,1 mm/2/.
- šalvěj přeslenitá?, *Salvia verticillata*, 1 tvrdka, 1,5 x 1,0 x 0,8 mm.
- hluchavka objímavá, *Lamium amplexicaule*, 1 tvrdka, 1,8 x 1,1 x 0,9 mm.
- neurčené hluchavkovité /pyskaté/ rostliny, *Lamiaceae*, 4 tvrdky, 1,3 - 1,7 x 1,0 - 1,2 x 0,7 - 1,1 mm.
- zvonek řepkovitý?, *Campanula rapunculoides*, 1 semeno, 1,1 x 0,75 x 0,75 mm.
- škarda střešní?, *Crepis tectorum*, 1 necelá nažka, 0,8 mm silná.
- škarda, *Crepis* sp., 1 necelá nažka s 12 žebry.
- pampeliška podzimní, *Leontodon autumnalis*, 1 nažka 2,7 x 0,8 x 0,8 mm.
- kozí brada východní?, *Tragopogon orientalis*, zlomky 3 nažek.
- lopuch plstnatý, *Arctium tomentosum*, 2 nažky, 42 x 1,9 x 1,5 mm.
- pcháček polní, *Cirsium arvense*, 1 nažka, 2,5 x 0,6 x 0,5 mm.
- heřmáněk nevonný, *Matricaria maritima* subsp. *inodora*, 1 nažka, 2,4 x 1,4 x 1,1 mm.
- rmen smradlavý, *Anthemis cotula*, 1 nažka, 1,5 x 0,7 x 0,7 mm.
- starček, *Senecio* sp., 1 nažka, 2,4 x 1,0 x 1,0 mm.
- česnek kulatohlavý, *Allium sphaerocephalum*, 5 rozmnožovacích cibulek, 2,7 - 3,2 x 1,7 - 2,5 x 1,7 - 2,5 mm.
- bika ladní?, *Luzula campestris*, 1 semeno, 1,5 x 1,1 x 0,9 mm.

- ostřice? *Carex* sp., 1 obilka, 1,6 x 0,9 x 0,9 mm.
- kavyl vláskovitý, *Stipa capillata*, 5 necelých obilek, více než 5,0 x 0,9 - 1,1 x 0,9 - 1,1 mm.
- ovsík vyvýšený, *Arrhenatherum elatius*, 2 obilky, 3,5 x 1,0 - 1,1 x 1,0 mm.
- bojíněk luční, *Phleum pratense*, 2 obilky, 1,5 - 1,8 x 1,1 x 1,1 mm.
- srha laločnatá?, *Dactylis glomerata*, 1 obilka, 2,1 x 1,1 x 0,8 mm.
- kostřava červená, *Festuca rubra*, 1 obilka, 2,1 x 0,7 x 0,7 mm.
- jílek anglický, *Lolium perenne*, 4 obilky, 2,8 x 0,7 x 0,7 mm/2/.
- sveřep rolní, *Bromus arvensis*, 4 obilky.
- ječmen myší, *Hordeum murinum*, 1 necelá obilka, více než 3,5 x 1,5 x 1,0 mm.
- pýr plazivý, *Agropyrum repens*, 10 obilek, 4,5 - 5,1 x 1,1 - 1,9 x 0,85 - 1,7 mm.
- rákos obecný, *Phragmites communis*, 5 zlomků stébel.
- rosička krvavá, *Digitaria sanguinalis*, 1 obilka, 1,9 x 0,8 x 0,55 mm.
- ježatka kuřáková, *Echinochloa crus-galli*, 2 obilky, 1,5 x 1,2 x 1,0 mm.
- bér zelený, *Setaria viridis*, 45 obilek, 1,4 x 0,98 x 0,62 mm /19/.
- bér sivý, *S. glauca*, 28 obilek, 1,43 x 1,23 x 0,93 mm/7/.
- bér přeslenitý?, *S. verticillata*, 1 obilka, 1,5 x 1,3 x 0,9 mm.
- neurčené obilky bérů, *Setaria* sp., 12 obilek.
- neurčené obilky trav, *Gramineae*, 12 obilek.
- neurčených semen : 43.

Nález semen je tedy různorodý, obsahuje z obilí zejména ječmen, oves a proso. Vedle toho je bohatý sortiment rumištních, plevelných a lučních rostlin /v nálezů skoro 100 druhů/. Soubor planých rostlin je zhruba shodný s dnešní vegetací okolí Šlapanic. Je nutno předpokládat řídkou zástavu s pestrout vegetací uvnitř tehdejší osady. V nálezů jsou suchobytné rostliny /např. čičorka pestrá/, i vlhkobytné /zběhovce plazivý/. Ráz vegetace neukazuje na výraznější odlišnost klimatu od dnešního. Nález představuje asi spálený odpadní materiál, obsahující větve, vyzrálé rumištní rostliny a zbytky po manipulaci s obilím.

P o z n á m k y :

- 1 Podle určení RNDr. E. Opravila, CSc., z Archeologického ústavu ČSAV v Brně, exp. Opava.
- 2 Za archeologický posudek nálezů, které jsem v terénu vyzvedl zároveň s rostlinnými zbytky, děkuji dr. Č. Staňovi, CSc., z Archeologického ústavu ČSAV v Brně.

Pflanzenüberreste aus der grossmährischen Siedlungsschicht in Šlapanice /Bez. Brno-venkov/. Beim Erdaushub für eine Wasserleitung erfasste man im Jahre 1974 in der Nähe des Museums von Šlapanice eine grossmährische Siedlungsschicht. Sie ist durch kleine Scherben, einen Spinnwirtel und eine Glasperle datiert /2/. Ausser Holzkohlestückchen von Eichenholz /*Quercus* sp. / /1/ wurde aus ihr eine Menge von Arten von verkohltem Getreide und Samen gewonnen. Vom Getreide war vor allem Gerste, Hafer und Hirse vertreten. Reich war das Sortiment an Ruderal-, Unkraut- und Wiesenpflanzen /fast 100 Arten/. Der Komplex der wildwachsenden Pflanzen ist ungefähr mit der heutigen Vegetation der Umgebung von Šlapanice übereinstimmend. Man muss eine schütterere Verbauung mit einer bunten Vegetation im Inneren der damaligen Niederlassung voraussetzen. In dem Fund sind trockenheitsliebenden Pflanzen /z. B. die bunte Kronenwicke/ sowie feuchtigkeitsliebende Pflanzen /kriechender Günsel/. Der Charakter der Vegetation weist auf keine markantere Unterschiedlichkeit des Klimas von dem heutigen. Den Fund stellt verbranntes Abfallmaterial vor, das Zweige, ausgereifte Ruderalpflanzen und Reste nach der Manipulation mit Getreide enthält.

V Ý Z K U M S L O V A N S K É M O H E L N I C E V R O C E 1974

/ okr. Šumperk /

Vladimír Goš, Vlastivědný ústav, Šumperk

V srpnu se uskutečnila šestá etapa záchranného archeologického výzkumu na osadě z mladší doby hradištní ležící na jižním okraji Mohelnice. Úkolem letošní kampaně bylo prozkoumat plochu ohroženou stavbou spádové kanalisace vedené od osady Horní Krčmy do Mohelnice. Odkryli jsme plochu o rozměrech 177 m², která navázala na západní hranu výzkumu 1972. Zejména nás zajímala situace v okolí kamenné destrukce MR, u které byl dříve nalezen denár olomouckého údělného knížete Oty I. Sličného /1/. Nálezová situace zkoumané části osady byla obdobná jako v roce 1972. Pod ornici se našla vrstva pozdně středověkých náplav dosahujících do hloubky 60 cm, níže byla sytá černá kulturní vrstva, která nasedala na sprášové podloží v hloubce 105 - 145 cm. Úroveň terénu v mladší doby hradištní byla těsně pod náplavami, jak je patrné z kumulace střepů, kostí, úlomků mazanice a malých kamének. Výzkum objektů ztěžuje silná vrstva černé hlíny, ve které se ztrácely částečně zahloubené i nadzemní objekty. V jižní části zkoumané plochy bylo velmi málo nálezů, objekty se kumulovaly spíše v severní části.

V okolí kamenné destrukce MR jsme nezjistili žádné objekty, pravděpodobně zde byly zřízeny pouze mělké užitné jámy, které se nezahluhovaly do podloží. V severozápadním rohu výzkumu jsme zachytili v černé kulturní vrstvě další kamennou destrukci označenou NA, která pokračovala západním směrem pod nepro-

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1974

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík

Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský

Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby : doc. dr. B. Klína, A. Životská

Na titulním listě : stříbrná spona z doby stěhování národů ze Šakvic

Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně

Evidenční číslo : ÚVTEI-73332

Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejné